

Jakub Iwan¹

Bilateralizm czy multilateralizm – preferowane formy współpracy gospodarczej Indii oraz Pakistanu z Chińską Republiką Ludową

Wstęp

Indie oraz Pakistan są największymi państwami regionu Azji Południowej. Dotyczy to zarówno liczby ludności (kolejno: 1380 mln oraz 221 mln mieszkańców²), powierzchni obu państw (ok. 3,29 mln kilometrów kwadratowych oraz ok. 882 tys. kilometrów kwadratowych), jak i wielkości gospodarek (licząc nominalny Produkt Krajowy Brutto (PKB) są to kolejno 2,66 bln dolarów amerykańskich (USD – United States Dollar) oraz 262 mld USD³, natomiast pod względem PKB liczonego wg Parytetu Siły Nabywczej – (PPP – Purchasing Power Parity) kwoty te wynoszą 8,97 bln USD oraz 1,06 bln USD⁴).

Jednocześnie Nowe Delhi oraz Islamabad utrzymują różne stosunki polityczno-gospodarcze z Chińską Republiką Ludową (ChRL), będącą najludniejszym (ok. 1411 mln mieszkańców⁵) i największym pod względem PKB PPP (ok. 17 bln USD⁶)

¹ Collegium Civitas, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3367-5728>, e-mail: iwanjaku@gmail.com.

² W niniejszej pracy wszystkie dane pochodzące z Banku Światowego dotyczą 2020 roku. *Population, total – India, Pakistan*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IN-PK> [dostęp: 1.02.2022].

³ Dane dotyczą bieżącego kursu amerykańskiego dolara. *GDP (current SD\$) – India, Pakistan*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=IN-PK> [dostęp: 1.02.2022].

⁴ *GDP, PPP (current international \$) – India, Pakistan*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?locations=IN-PK> [dostęp: 1.02.2022].

⁵ *Population, total – China*, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=CN> [dostęp: 1.02.2022].

⁶ *GDP per capita, PPP (current international \$)*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD> [dostęp: 1.02.2022].

państwem na świecie. Stosunki te ,w przypadku Indii, wynikają z istniejących konfliktów oraz różnicy interesów z Chinami⁷, z kolei w wypadku Pakistanu można mówić o strategicznej współpracy, która od lat rozwija się między Islamabadem a Pekinem.

Tematem niniejszej pracy jest analiza współpracy gospodarczej między Indiami oraz Pakistanem z Chińską Republiką Ludową pod kątem preferowanych przez Nowe Delhi i Islamabad bilateralnych oraz multilateralnych form kooperacji z Pekinem. Na potrzeby pracy została postawiona hipoteza, iż w relacjach gospodarczych z ChRL, Indie preferują multilateralne formy kooperacji, czego najlepszym przykładem jest współpraca obu państw w ramach Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB – Asian Infrastructure Investment Bank), natomiast Pakistan rozwija powiązania gospodarcze z Chinami przede wszystkim przez współpracę bilateralną, głównie przy inwestycjach związanych z budową Chińsko-Pakistańskiego Korytarza Ekonomicznego (CPEC – China-Pakistan Economic Corridor).

W celu weryfikacji hipotezy, w pracy zostanie podjęta próba odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- Jaka jest obecna kondycja gospodarcza Chińskiej Republiki Ludowej, Indii oraz Pakistanu?
- W jaki sposób kształtuje się bilateralna współpraca gospodarcza na linii ChRL-Indie oraz ChRL-Pakistan?
- Jak przebiega kooperacja gospodarcza ChRL z Indiami oraz ChRL z Pakistanem w ramach multilateralnych form współpracy?

Wszystkie nazwy chińskie nieposiadające spolszczonej formy zostały zapisane w transkrypcji *hanyu pinyin*, a ponadto wybrane zwroty, które utrwaliły się w dyskursie akademickim, posiadają zapis chińskimi znakami w formie uproszczonej. Ze względu na ograniczenia językowe autora, źródła bibliograficzne zawarte w pracy będą wyłącznie pochodzenia polsko – i anglojęzycznego.

Gospodarki Chińskiej Republiki Ludowej, Indii oraz Pakistanu

W 2020 roku udział poszczególnych sektorów w generowany PKB ChRL był następujący: usługi – nieco ponad 54,5%, przemysł – niemal 38% oraz rolnictwo – ok. 7,5%, przy czym w ostatnich latach widoczny jest trend spadku udziału przemysłu i rolnictwa w chińskim PKB kosztem usług⁸.

⁷ Na potrzeby niniejszej pracy, terminem „Chiny” będzie określana Chińska Republika Ludowa. Jednocześnie autor zdaje sobie sprawę z istnienia Republiki Chińskiej, która jednak nie będzie przedmiotem pracy.

⁸ *China's GDP Examined: A Service-Sector Surge*, <https://www.investopedia.com/articles/investing/103114/chinas-gdp-examined-servicesector-surge.asp> [dostęp: 1.02.2022].

Z perspektywy ekonomicznej jedną z najważniejszych chińskich cezur gospodarczych był rok 1978, w którym ówczesny przywódca ChRL Deng Xiaoping, na posiedzeniu III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin jedenastej kadencji ogłosił program reform gospodarczych. Od 1979 roku zaczęto określać je wyrażeniami *gaige* (chiń. 改革) oraz *kaifang* (chiń. 开放), oznaczających kolejno reformy oraz otwarcie (Chin) na świat⁹. Modernizacja państwa była kontynuowana przez kolejne ekipy rządzące, czego skutkiem był ponad czterdziestoletni wzrost gospodarczy, który uśredniając wyniósł niemal 10% PKB rocznie. Według Banku Światowego (WB – World Bank), jednym z najważniejszych skutków tak dynamicznego rozwoju gospodarczego było wyciągnięcie ponad 800 milionów mieszkańców Chin z ubóstwa, a także poprawa poziomu służby zdrowia oraz edukacji¹⁰.

Od końca lat 70. XX wieku do początku lat 20. XXI wieku gospodarka ChRL uległa bezprecedensowej ewolucji, a na przestrzeni dekad jej struktura oraz potrzeby ulegały ciągłym zmianom. Z gospodarki kapitałochłonnej, starającej się przyciągnąć jak najwięcej Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych (FDI – Foreign Direct Investment), umożliwiających bycie największym eksporterem dóbr na świecie¹¹, Chiny stały się państwem, które przekształca się centrum najnowocześniejszych technologii, m.in. w dziedzinie sztucznej inteligencji czy zaawansowanych urządzeń cyfrowych¹². Obecnie władze ChRL kładą nacisk na tzw. Strategię Dwuobiegowego Rozwoju (chiń. 国内国际双循环 – *guonei guoji shuang xunhuan*), zakładającą oparcie rozwoju gospodarczego o dwa filary: konsumpcję wewnętrzną oraz eksport dóbr i usług¹³. Dodatkowo, Pekin z każdym rokiem zaczął przykuwać coraz większą uwagę do kwestii ochrony środowiska i tworzenia zielonej gospodarki, co jest spowodowane nie tylko zmianami klimatycznymi, ale też wysokim poziomem dewastacji tamtejszej fauny i flory¹⁴.

Nieco w cieniu chińskich osiągnięć gospodarczych znajdują się Indie, co wynika z kilku czynników. Po pierwsze, wg. profesora Bogdana Góralczyka, to

⁹ B. Góralczyk, *Wielki Renesans. Chińska Transformacja i jej konsekwencje*, Warszawa 2018, s. 70.

¹⁰ *The World Bank in China*, <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview#1> [dostęp 01.02.2022].

¹¹ W 2020 roku Chiny wyeksportowały dobra o łącznej wartości ponad 2,7 bln USD. *Country Comparison – Exports*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/exports/country-comparison> [dostęp: 1.02.2022].

¹² K. Strittmatter, *Chiny 5.0. jak powstaje cyfrowa dyktatura*, Warszawa 2018.

¹³ F. Tang, *What is China's dual circulation economic strategy and why is it important?*, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3110184/what-chinas-dual-circulation-economic-strategy-and-why-it> [dostęp: 1.02.2022].

¹⁴ Ł. Gacek, *Cywilizacja ekologiczna i transformacja energetyczna w Chinach*, Poznań 2020, s. 27–35.

właśnie rozpoczęte w 1978 roku przez Deng Xiaopinga reformy *gaige-kaifang* i ich skutki były jednymi z asumptów, które zachęciły indyjskie władze do zapoczątkowania szeregu własnych reform gospodarczych¹⁵. Nowe Delhi działało zatem reaktywnie względem działań swojego sąsiada. Po drugie, indyjski rozwój najczęściej ustępował chińskiemu – np. w latach 1991–2012 Indie były drugą najszybciej rozwijającą się gospodarką w Azji, zaraz po ChRL¹⁶. Po trzecie – w wyniku późniejszego rozpoczęcia procesu reform, a także nieco gorszych wskaźników ekonomicznych, indyjska gospodarka jest obecnie mniej rozwinięta od chińskiej, a Indusi o wiele mniej bogatsi od Chińczyków. Nominalne PKB na osobę w Indiach jest ponad 5 razy mniejsze niż w ChRL (ok. 1,9 tys. USD do ponad 10,4 tys. USD)¹⁷, a licząc wg. Parytetu Siły Nabywczej – ponad 2,5 razy mniejszy (ok. 6,5 tys. USD do 17,2 tys. USD)¹⁸.

Nie oznacza to jednak, że Indusi są pozbawieni sukcesów gospodarczych. Do dominujących branż w indyjskim przemyśle zalicza się farmaceutykę, chemię, petrochemię, czy jubilerstwo¹⁹. Indie produkują własne marki samochodów, takie jak: Tata Motors, Hindustan Motors, czy Mahindra and Mahindra, jak również na ich terenie ulokowane są fabryki największych zachodnich firm motoryzacyjnych²⁰. Z kolei bardzo mocną stroną sektora usług są usługi specjalistyczne, obejmujące przede wszystkim technologie informacyjne, outsourcing procesów biznesowych oraz programowanie²¹. Pomimo pozytywnych aspektów, Nowe Delhi nadal zmierza się z takimi problemami, jak brak wykwalifikowanych pracowników, zbyt niskie inwestycje, dewastacja środowiska naturalnego, korupcja, nierówności społeczne, czy skomplikowane prawodawstwo.

Spośród trzech omawianych państw, zdecydowanie najgorzej prezentuje się gospodarka Pakistanu. O ile ChRL oraz Indie zaliczają się do najbardziej dynamicznie rozwijających się gospodarek Azji, to wzrost gospodarczy Pakistanu potrafił być w niektórych latach kilkukrotnie mniejszy od swoich dwóch największych sąsiadów²². Można z tego wyciągnąć wniosek, że jeśli Chiny zwią-

¹⁵ B. Góralczyk, op.cit., s. 453.

¹⁶ G. Bywalec, *Reformy ekonomiczne i polityczne a rozwój gospodarczy Indii (1991–2012)*, Łódź 2015, s. 203–205.

¹⁷ *GDP per capita (current international US\$) – India, China*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN-CN> [dostęp: 1.02.2022].

¹⁸ *GDP per capita, PPP (current international \$) – India, China*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IN-CN> [dostęp: 1.02.2022].

¹⁹ S. Domżański, *Indie w gospodarce światowej. Stoń, który pragnął latać*, Warszawa 2017, s. 177.

²⁰ Ibidem, s. 180.

²¹ Ibidem, s. 186.

²² G. Bywalec, op.cit., s. 203–205.

szły swój dystans w rozwoju gospodarczym względem Indii, to analogicznie Indie czyniły to samo w stosunku do Pakistanu.

Pakistańska gospodarka posiada niewiele silnych sektorów – są to m.in. przemysł tekstylny oraz odzieżowy. W rankingu wolności gospodarczej Islamaabad zajmuje dopiero 152. miejsce spośród wszystkich państw, co jest spowodowane słabym aparatem administracyjnym, nieprzejrzystym prawem, niskim dostępem do edukacji oraz jej jakością, czy też korupcją²³. Należy pamiętać, że spora część życia politycznego w tym państwie jest podporządkowana pakistańskiej armii²⁴, co w znaczny sposób przyczynia się do ograniczenia przejrzystości gospodarczej, lub zniechęca zachodnich inwestorów do lokowania FDI.

Pakistańskie problemy gospodarcze wykraczają jednak poza kwestie instytucjonalne. Sporym wyzwaniem dla ludności Pakistanu, jak i dla rozwoju tamtejszego rolnictwa lub przemysłu, jest rosnące zapotrzebowanie na wodę²⁵. Wynika ono m.in. z uwarunkowań geograficznych i klimatycznych – Pakistan zalicza się do najbardziej bezdeszczowych państw świata, a ilość opadów jest nieproporcjonalna w poszczególnych porach roku.

Gospodarki Chin, Indii oraz Pakistanu cechuje różny poziom rozwoju gospodarczego, z kolei cechą wspólną jest nadal spory potencjał wzrostu w każdym z nich. Będzie on jednak uwarunkowany przewyższeniem wyzwań rozwojowych.

Bilateralna współpraca gospodarka na linii ChRL-Indie oraz ChRL-Pakistan

W 2019 roku Chiny wyeksportowały do Indii dobra o wartości ponad 72 mld USD, a ponad 47% wartości tej kwoty stanowiły urządzenia elektryczne i elektroniczne oraz maszyny²⁶. Z kolei eksport indyjski do ChRL wyniósł w tym samym roku jedynie 17,4 mld USD, przy czym największy odsetek tej sumy stanowiły nieprzetworzone rudy oraz surowce mineralne (ok. 27%), substancje chemiczne (17,6%), produkty zwierzęce (ok. 7,7%), czy bawełna (ok. 6%)²⁷.

²³ Pakistan, <https://www.heritage.org/index/country/pakistan> [dostęp: 1.02.2022].

²⁴ A. Kuszewska, „Państwo w państwie” – armia jako architekt strategii regionalnej Pakistanu, [w:] *Bliżej Azji. Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa*, red. Ł. Gacek, R. Kwieciński, E. Trojnar, Warszawa 2017, s. 56–57.

²⁵ A. Kuszewska, *Zrozumieć Pakistan. Radykalizacja, terroryzm i inne wyzwania*, Warszawa 2015, s. 181–185.

²⁶ *What does China export to India? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/ind/show/2019/ [dostęp: 1.02.2022].

²⁷ *What does China import from India? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/ind/show/2019/ [dostęp: 1.02.2022].

Saldo wymiany handlowej wynosi więc ponad 54 mld USD na korzyść Pekinu. Władze Nowego Delhi starają się powstrzymać ten trend, m.in. poprzez próby przyciągnięcia jak największej ilości inwestycji z Chin, co krótko- i średnio-terminowo przyczyniłoby się do zwiększenia importu z ChRL, jednak w dłuższej perspektywie wpłynęłoby pozytywnie na konkurencyjność Indii oraz umożliwiłoby zmniejszenie nierównowagi handlowej²⁸. Pekin nie jest jednak zainteresowany większymi inwestycjami w Indiach, zamiast tego skupia się na penetracji tamtejszego rynku, m.in. poprzez stopniowe wypychanie z Indii amerykańskich gigantów technologicznych, takich jak Amazon czy Uber, przy jednoczesnym zastępowaniu ich chińskimi odpowiednikami, np. Tencentem, Alibabą czy Didi²⁹.

Współpraca gospodarcza między Pekinem a Nowym Delhi jest powiązana z poziomem relacji dyplomatycznych obu państw. Te z kolei charakteryzują się brakiem wzajemnego zaufania, co ma podłoże w szeregu nierozwiązanych do tej pory konfliktów, dotyczących m.in. działań wodnych, granicy między oboma państwami, czy Tybetu oraz tybetańskich uchodźców mieszkających w Indiach³⁰. Przykładem przekładania się relacji dyplomatycznych na gospodarcze było zablokowanie przez Nowe Delhi w 2020 roku 59 chińskich aplikacji mobilnych, m.in. TikToka oraz WeChata, co było pokłosiem trwających wówczas napięć na granicy chińsko-indyjskiej³¹.

Indyjska gospodarka jest mniejsza i gorzej rozwinięta od chińskiej, co rzutuje na słabszą pozycję Nowego Delhi w relacjach bilateralnych. Co więcej, elity indyjskie są świadome, że wzrost gospodarczy ChRL przyczynia się do coraz ściślejszej zależności ekonomicznej państw Azji Południowej od Chin – Sri Lanki, Pakistanu, Bangladeszu, Nepali, czy Malediwów, co z perspektywy Indii jest niekorzystnym trendem, wzbudzającym uzasadnione obawy³².

Sytuacja wygląda inaczej w optyce Islamabadu, który od dekad utrzymuje tradycyjnie dobre relacje z Pekinem. Paradoksalnie, nie przekładają się one na wysoką wymianę gospodarczą. W 2019 roku Chiny wyeksportowały do Pakistanu dobra o wartości ok. 14,7 mld USD, przede wszystkim urządzenia elektryczne i elektroniczne oraz maszyny (ok. 37,6% ogólnej wartości), sub-

²⁸ S. Domżański, op.cit., s. 361.

²⁹ K.-F. Lee, *Inteligencja sztuczna, rewolucja prawdziwa. Chiny, USA i przyszłość świata*, Poznań 2019, s. 168–170.

³⁰ S. Domżański, op.cit., s. 358–9.

³¹ *Why has TikTok been banned in India?*, <https://www.bbc.co.uk/newsround/53266068> [dostęp: 1.02.2022].

³² B. Góralczyk, op.cit., s. 454–455.

stancje chemiczne (ok. 5,7%), czy żelazo i stal (ok. 4,7%)³³. Jeszcze niższy był pakistański eksport do Chin, który w 2019 roku wyniósł nieco ponad 2 mld USD i obejmował przede wszystkim bawełniane przędze (ok. 30,5% ogólnej wartości), miedź (14%) oraz ryż (12,9%)³⁴.

Jednak dobra współpraca gospodarcza Pekinu z Islamabadem nie przejawia się w wymianie handlowej, która jest niska, a w bilateralnym projekcie infrastrukturalnym jakim jest Chińsko-Pakistański Korytarz Ekonomiczny, który jest realizowany od 2013 roku. Celem CPEC, którego koszty szacowano w 2020 roku na 87 mld USD, jest połączenie chińskiej prowincji Xinjiang z pakistańskim portem Gwadar, leżącym nad Oceanem Indyjskim, poprzez budowę dróg, kolei, specjalnych stref ekonomicznych, a także sieci przesyłu surowców energetycznych³⁵. Gigantyczny projekt ma z jednej strony przyczynić się do szybszego rozwoju gospodarczego Pakistanu, z drugiej strony jego celem jest zapewnienie ChRL większego bezpieczeństwa energetycznego oraz ekonomicznego, poprzez budowę alternatywnego względem drogi morskiej szlaku handlowego. Należy też pamiętać, iż CPEC budzi spore kontrowersje na arenie międzynarodowej, gdyż część szlaku przechodzi przez tereny Kaszmiru, czyli regionu spornego między Islamabadem a Nowym Delhi, a Indie otwierają krytykując całą koncepcję³⁶.

Współpraca gospodarcza Chin i Pakistanu jest spora, jednak nosi ona znamiona ekonomicznego neokolonializmu³⁷. To Pekin jest stroną, która w znacznie większym stopniu zyskuje na wzajemnych powiązaniach gospodarczych. Islamabad ceduje na Chińczyków wiele gałęzi swojej gospodarki, co ma w dużej mierze podłoże polityczne, związane z napięciami indyjsko-pakistańskimi. Z czasem wzajemna kooperacja może być coraz bardziej niekorzystna dla Islamabadu³⁸.

³³ *What does China export to Pakistan? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/pak/show/2019/ [dostęp: 1.02.2022].

³⁴ *What does China import from Pakistan? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/pak/show/2019/ [dostęp: 1.02.2022].

³⁵ A.K. Lal, *The CPEC challenge and the India-China standoff: An opportunity for war or peace?*, <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/rakshakindia/the-cpec-challenge-and-the-india-china-standoff-an-opportunity-for-war-or-peace/> [dostęp: 1.02.2022].

³⁶ T. Okraska, *Słoń w pogoni za smokiem. Stosunki indyjsko-chińskie w zmieniającym się świecie*, Toruń 2019, s. 340–341.

³⁷ A. Kuszewska, *Zrozumieć Pakistan...*, op.cit., s. 301.

³⁸ *Ibidem*, s. 302.

Multilateralna współpraca gospodarcza na linii ChRL–Indie oraz ChRL–Pakistan

Wg dr. Rafała Kwiecińskiego multilateralne formaty są w sposób instrumentalny wykorzystywane w polityce zagranicznej i gospodarczej Chin, w celu podejmowania konkretnych ustaleń na szczeblu bilateralnym³⁹. Pekin w ograniczonym stopniu angażuje się w działalność m.in. Azjatyckiego Banku Rozwoju (ADB – *Asian Development Bank*), Banku Światowego (WB – *World Bank*), czy Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF – *International Monetary Fund*), które są zdominowane kapitałowo przez państwa zachodnie. Zamiast tego, ChRL postawiła na rozwój własnych inicjatyw, których jednym z głównych celów byłaby realizacja interesów Chin na arenie międzynarodowej. Do najważniejszych z nich zalicza się Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych, mający być głównym filarem Inicjatywy Pasa i Szlaku (BRI – *Belt and Road Initiative*)⁴⁰. Chiński wkład w AIIB, wynoszący ok. 30 mld USD, ma przełożenie na ponad 26% głosów w banku⁴¹, gwarantujących możliwość tzw. mniejszościowego weta. Do AIIB należą zarówno Indie, jak i Pakistan.

Do 25 stycznia 2022 roku, wartość zatwierdzonych projektów dla Indii w ramach AIIB wyniosła ponad 7,7 mld USD, z kolei niezatwierdzone programy opiewają na kolejne 4,16 mld USD i są to największe kwoty wśród wszystkich państw-pożyczkobiorców⁴². Najwięcej środków zostało przeznaczonych na budowę oraz modernizację infrastruktury, m.in. drogi w ośrodkach wiejskich, kolei, metra (w mieście Bangalore), czy rozbudowę sieci przesyłu energii elektrycznej, wodociągowej i gazowej. Inne zadania dotyczą budowy kilku farm fotowoltaicznych, utworzenia funduszy emerytalnych, walki ze skutkami pandemii spowodowanej wirusem SARS-COV-2, wsparcia programów inwestycyjnych dot. budowy tanich mieszkań, modernizację placówek edukacyjnych, a także usprawnienia programów walki ze zmianami klimatycznymi.

Kwota niemal 12 mld USD, pozyskiwana przez Nowe Delhi w ramach AIIB, nie wydaje się duża, jednak środki te realizują zadania mające na celu modernizację indyjskiej gospodarki. Sami Indusi preferują współpracę z Chinami

³⁹ R. Kwieciński, *Bilateralizm i multilateralizm w polityce zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Chiny i świat zewnętrzny*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2016, s. 15–16.

⁴⁰ G. Kołodko, *Czy Chiny zbawią świat?*, Warszawa 2018, s. 98–99.

⁴¹ *Members and Prospective Members of the Bank*, <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> [dostęp: 1.02.2022].

⁴² Te, jak również wszystkie poniższe dane dotyczące projektów z ramach AIIB pochodzą ze strony banku. Zob. więcej <https://www.aiib.org/> [dostęp: 25.01.2022].

poprzez AIIB, ponieważ mogą dzięki temu uniknąć bezpośredniego zadłużenia wobec ChRL, a poszczególne programy są realizowane terminowo, nawet pomimo politycznych napięć między Nowym Delhi a Pekinem⁴³.

Pomimo dobrych relacji z Chinami, Pakistan w ograniczonym stopniu korzysta z możliwości zaciągnięcia pożyczek w ramach AIIB. Łączna kwota zatwierdzonych projektów wynosi ok. 1,7 mld USD, z kolei projekty czekające na zatwierdzenie opiewają na sumę 796 mln USD. Najwięcej środków zostało przeznaczonych na walkę z gospodarczymi skutkami pandemii, a pozostałe projekty skupiają się m.in. na budowie dróg oraz sieci wodno-kanalizacyjnych, modernizację komunikacji miejskiej w mieście Karaczi, tworzenie zielonych przestrzeni w kilku miastach na północy Pakistanu, rozbudowę elektrowni wodnej Tarbela, czy poprawę infrastruktury uzdatniania wody.

Jednym z powodów ograniczonego wsparcia dla Islamabadu w ramach AIIB jest realizowany projekt CPEC, którego plany odpowiadają na część wyzwań, gł. infrastrukturalnych, z którymi mierzy się Pakistan. Nieco ponad 2,5 mld USD zatwierdzonych i niezatwierdzonych projektów AIIB stanowi kwotę ponad 34 razy mniejszą od funduszy przeznaczonych na realizację CPEC. Innym powodem mogą być dobre relacje na linii Pekin-Islamabad, a przez to skłonności obu stron do utrzymywania współpracy w formacie bilateralnym.

Zakończenie

Chińska Republika Ludowa w polityce zagranicznej najczęściej preferuje korzystanie z bilateralnych form współpracy, co też nasiliło się od 2012 roku, po dojściu do władzy obecnego przywódcy ChRL Xi Jinpinga⁴⁴. W związku z tym, inne państwa stosują różne strategie rozwoju współpracy z Pekinem, często zależne od ich relacji politycznych z Chinami. Tyczy się to zarówno Indii, jak i Pakistanu.

W przypadku Nowego Delhi, preferowaną formą współpracy gospodarczej z Pekinem są multilateralne organizacje. Dzięki nim Indie mają możliwość pozyskania środków na modernizację gospodarki, gł. w obszarze infrastruktury, co jest niezbędne dla dalszego rozwoju oraz nadrobienie zaległości względem Chin. Elity indyjskie zdają sobie sprawę ze słabości swojego państwa w stosunku do ChRL w odniesieniu do spraw ekonomicznych, co zachęca je do prowadzenia współpracy z Pekinem w szerszych formatach.

⁴³ K. Iwanek, *Amid Tensions with China, India Proceeding with AIIB-funded Projects*, <https://thediplomat.com/2021/06/amid-tensions-with-china-india-proceeding-with-aiib-funded-projects/> [dostęp: 1.02.2022].

⁴⁴ R. Kwieciński, op.cit., s. 17.

Inaczej wygląda sytuacja w przypadku Pakistanu, utrzymującego od dekad bardzo dobre relacje polityczne z Chinami, co po części wynika ze skomplikowanych relacji w trójkącie Islamabad–Nowe Delhi–Pekin. Najważniejszym projektem gospodarczym Pakistanu i ChRL jest budowa CPEC. Z jednej strony jest to megainwestycja wpisująca się w BRI, jednak umowy podpisane na jej realizację mają w ogromnej mierze wymiar bilateralny. W przyszłości, nadmierna współpraca Pakistanu z Chinami może przynieść Islamabadowi więcej strat niż korzyści, jednak w tej chwili jest ona kontynuowana z całą stanowczością.

W mojej opinii perspektywie krótko- i średnioterminowej trendy w preferowanych formach współpracy Indii oraz Pakistanu z Chinami nie ulegną zmianie. Nie jest jednak wykluczone, że w przypadku wzmocnienia indyjskiej gospodarki Nowe Delhi nie postanowi zintensyfikować współpracy z Pekinem na szczeblu bilateralnym, natomiast Islamabad, w obliczu wzrostu ryzyka popadnięcia w pułapkę zadłużenia względem ChRL, nie postanowi ograniczyć kooperacji dwustronnej kosztem multilateralnych form współpracy z Chinami.

Bibliografia

- Bywalec G., *Reformy ekonomiczne i polityczne a rozwój gospodarczy Indii (1991–2012)*, Łódź 2015.
- China's GDP Examined: A Service-Sector Surge, <https://www.investopedia.com/articles/investing/103114/chinas-gdp-examined-servicesector-surge.asp>.
- Country Comparison – Exports, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/exports/country-comparison>.
- Domżański S., *Indie w gospodarce światowej. Stoń, który pragnął latać*, Warszawa 2017.
- Gacek Ł., *Cywilizacja ekologiczna i transformacja energetyczna w Chinach*, Poznań 2020.
- GDP per capita, PPP (current international \$), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>.
- GDP per capita (current international US\$) – India, China, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN-CN>.
- GDP per capita, PPP (current international \$) – India, China, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IN-CN>.
- GDP (current SD\$) – India, Pakistan, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=IN-PK>.
- GDP, PPP (current international \$) – India, Paksitan, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?locations=IN-PK>.
- Góralczyk B., *Wielki Renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Warszawa 2018.
- Iwanek K., *Amid Tensions with China, India Proceeding with AIIB-funded Projects*, <https://the-diplomat.com/2021/06/amid-tensions-with-china-india-proceeding-with-aiib-funded-projects/>.
- Kołodko G., *Czy Chiny zbawią świat?*, Warszawa 2018.
- Kuszevska A., „Państwo w państwie” – armia jako architekt strategii regionalnej Pakistanu,

- [w:] *Bliżej Azji. Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa*, red. Ł. Gacek, R. Kwieciński, E. Trojnar, Warszawa 2017.
- Kuszevska A., *Zrozumieć Pakistan. Radykalizacja, terroryzm i inne wyzwania*, Warszawa 2015.
- Kwieciński R., *Bilateralizm i multilateralizm w polityce zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej, [w:] Chiny i świat zewnętrzny*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2016.
- Lal A.K., *The CPEC challenge and the India-China standoff: An opportunity for war or peace?*, <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/rakshakindia/the-cpec-challenge-and-the-india-china-standoff-an-opportunity-for-war-or-peace/>.
- Lee K.-F., *Inteligencja sztuczna, rewolucja prawdziwa. Chiny, USA i przyszłość świata*, Poznań 2019.
- Okrasa T., *Stoń w pogoni za smokiem. Stosunki indyjsko-chińskie w zmieniającym się świecie*, Toruń 2019.
- Pakistan, <https://www.heritage.org/index/country/pakistan>.
- Population, total - China, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=CN>.
- Population, total - India, Pakistan, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IN-PK>.
- Strittmatter K., *Chiny 5.0. jak powstaje cyfrowa dyktatura*, Warszawa 2018.
- Tang F., *What is China's dual circulation economic strategy and why is it important?*, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3110184/what-chinas-dual-circulation-economic-strategy-and-why-it>.
- The World Bank in China*, <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview#1>.
- What does China export to India? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/ind/show/2019/.
- What does China export to Pakistan? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/pak/show/2019/.
- What does China import from India? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/ind/show/2019/.
- What does China import from Pakistan? (2019)*, https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/pak/show/2019/.
- Why has TikTok been banned in India?*, <https://www.bbc.co.uk/newsround/53266068>.

Bilateralism or Multilateralism – The Preferred Forms of Economic Cooperation Between India and Pakistan with the People’s Republic of China

Summary

India and Pakistan have adopted different paths of developing economic relations with the People's Republic of China. New Delhi focuses on advancing economic relations with Beijing through cooperation within multilateral formats, such as Asian Infrastructure Investment Bank, while Islamabad prefers strengthening economic ties through bilateral agreements, with the China-Pakistan Economic Corridor at the forefront. This article aims to show the main causes why India and Pakistan favor different forms of economic

cooperation with China. The analysis consists of the description of the economic profile of India, Pakistan, and the People's Republic of China, as well as an outline of bilateral and multilateral projects implemented on the New Delhi-Beijing, and Islamabad-Beijing lines.

Keywords: People's Republic of China, India, Pakistan, Asian Infrastructure Investment Bank, China-Pakistan Economic Corridor

Двусторонность или многосторонность – предпочтительные формы экономического сотрудничества между Индией и Пакистаном, с одной стороны, и Китайской Народной Республикой, с другой стороны

Резюме

Индия и Пакистан выбрали разные пути развития экономических отношений с Китайской Народной Республикой. Нью-Дели сосредоточивается на развитии экономических отношений с Пекином посредством сотрудничества в рамках многосторонних форматов, таких как Азиатский банк инфраструктурных инвестиций, в то время, как Исламабад предпочитает укреплять экономические связи в рамках двусторонних соглашений, в первую очередь с Китайско-пакистанским экономическим коридором. Цель настоящей публикации заключается в показании основных причин, по которым Индия и Пакистан отдают предпочтение различным формам экономического сотрудничества с Китаем. Анализ состоит из описания экономического профиля Индии, Пакистана и Китайской Народной Республики, а также краткого описания двусторонних и многосторонних проектов, реализуемых на линиях Нью-Дели-Пекин и Исламабад-Пекин.

Ключевые слова: Китайская Народная Республика, Индия, Пакистан, Азиатский банк инфраструктурных инвестиций, Китайско-пакистанский экономический коридор